

BIZNES YURITISHNI TASHKIL ETISH.

Mamaraimova Hilola Abduqaxxor qizi

Termiz agrotexnologiyalar va innovatsion rivojlanish instituti, "Agrobiznes va investitsion faoliyat" ta'lim yo'nalishi 3-kurs talabasi 99-752-16-55

Annotatsiya: Ushbu maqolada Biznes turlari, biznes yuritishni tashkil etish hamda uni rivojlantirish haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalitso'zlar: Biznes, jamiyat, ishchilar, biznes, kapital, mablag'lar, korxonalar, ishlab chiqarish, iste'molchi.

Biznes - jamiyatdagi muommolarni hal qilish orqali foyda topish imkoniyati. Muommo bor - ushbu muommoni qandaydir foyda evaziga (albatta qonun doirasida) hal qila oladigan tadbirkor bor. Biznes - bu doimiy ravishda o'z ustida ishlash, rivojlanish. Biznes - bu o'ylash, tafakkur qilish. Shu orqali yon-atrofdagi imkoniyatlarni ko'ra olish. Biznes - bu doimiy harakat, oldinga yurish. Biznes - jamiyat, davlat so'roviga javob berish. Muommo bor - uni hal qilish kerak. Talab bor - uni qondirish kerak. Biznes - bu doimiy ravishda tajribalar qilish, uni natijasi foyda bo'lishi mumkin, uni natijasi ziyon bo'lishi mumkin. Biznes - bu biron bir yangilik qilish jarayoniga o'zini baxshiyda qilish. Biznes - imkoniyatlardan foylanishdan qo'rqmaslik va buni evaziga mukofot olish. Biznes - bu insonning yashash tarzi. Biznes - bu insondagi ba'zi sifatlar to'plami: aql, kreativlik, maqsadga intiluvchanlik. Biznes - bu FOYDA = DAROMADLAR - XARAJATLAR. Shu birgina formula orqali biznes va biznes yuritishni tushuntirish mumkin. Qolganlari esa, ikkinchi darajalati narsalar yoki biznesning detallaridir. Biznesni muvaffaqiyatli bo'lishi uchun ichki va tashqi omillar muhim ro'l o'ynaydi. Resurslar - biznesni yuritish uchun kerak bo'ladigan asosiy element. Biznes uchun u ko'proq xarajatlar ichida bo'ladi. Resurslarga quyidagilar kiradi: Yer - bu tabiiy resurslar, yer usti, yer osti boyliklar; Ishchi kuchi - bu odamlar, ular ma'lum bir maosh evaziga biznesdagi masalalarni yechishga tayyor shaxslar.;

Kapital - umumiy qilib aytganda - pul mablag'lari;

Tadbirkorlik - yoki ishlab chiqarish bilan shug'ullanish. Xattoki pul mablag'i, va zaruriy resurslarga (bino, uskunalar, hom-ashyo) ega bo'lgan holda ham mahsulot ishlab chiqarish yoki xizmat ko'rsatishni yo'lga qo'yish oson emas; Tashkiliy tuzilma - kerakli, biron bir ish qila oldigan insonlarni ularni imkoniyatlaridan kelib chiqib, kerakli joylashlar joylashtirish yoki ishchi kuchdan to'g'ri, oqilona foydalanish.

Ularni quyidagi turlarga bo'lish mumkin:

Biznes jarayonlar bo'yicha;

Funksional;

Regional;

Biznez jarayonlar.

Katta korxonalarda har xil mutaxassislar va menejerlar bo'limlarda, yo'nalishlarda faoliyat olib borishadi. Ularning har biri ma'lum bir masalani yechishadi yoki o'zlarini funksional yo'nalishlari bo'yicha biron bir ishni bajarishadi. Korxonadagi shu bo'limlar va shaxslar bir-biri bilan hamfikrlikda, ma'lum bir tizim yordamida birgalik faoliyat olib borishlari biznes jarayondir.

Mahsulot turlarini asosan ikki yirik turga bo'lishadi:

biznes uchun ishlab chiqariluvchi mahsulotlar yoki xizmatlar;

oddiy iste'molchi uchun ishlab chiqariluvchi mahsulotlar yoki xizmatlar.

Tashqi omillar - bu korxonalar tashqarisidagi muhit. Odatda korxonalar tashqi atrof-muhit bilan yaqin hamkorlikda rivojlanadi. Aynan shu tashqi omillar korxonalar qanday mahsulot ishlab chiqarishi yoki qanday turdagi xizmatlar ko'rsatishi kerakligini aniqlaydi. Quyida asosiy tashqi omillar keltirilgan:

Hukumatning istisodiy yo'nalishi;

Mamlakatdagi ayni davrdagi itisodiy holat;

Dunyodagi inqirozli holatlar.

Foyda olish modellari.

Biznes pulsiz juda yomon ishlaydi. Bekorga pul - iqtisodiyotning qoni deb aytishmagan. Biznesdan foyda olish modellarini tushunish uchun ularni bir nechtasini o'rganish kerak bo'ladi. Tadbirkorlar yuridik shaxs tashkil qilgan holda hamda yuridik shaxs tashkil qilmagan (jismoniy shaxs sifatida) holda biznesni amalga oshirishlari mumkin. O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksiga muvofiq, fuqaro (jismoniy shaxs)lar deganda respublikamizning fuqarolari, boshqa davlatlarning fuqarolari, shuningdek, fuqaroligi bo'lmagan shaxslar tushuniladi. Yuridik shaxs tashkil qilmagan (jismoniy shaxs sifatida) holda tadbirkorlik bilan quyidagi shakllarda shug'ullanish mumkin:

- yakka tartibdagi tadbirkorlik;

- jismoniy shaxslarning yuridik shaxs tashkil etmagan holdagi birgalikdagi tadbirkorligi.

Yakka tartibdagi tadbirkorlik — yuridik shaxs tashkil etmagan holda jismoniy shaxs tomonidan tadbirkorlik faoliyatining amalga oshirilishi. Fuqaro (jismoniy shaxs) yakka tadbirkor sifatida davlat ro'yxatidan o'tkazilgan paytdan boshlab tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanishga haqlidir. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2015-yil 15-maydagi "Xususiy mulk, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni ishonchli himoya qilishni ta'minlash, ularni jadal rivojlantirish yo'lidagi to'siqlarni bartaraf etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-4725-sonli Farmoniga binoan 2015-yilning 1-iyulidan yakka tartibdagi tadbirkorlarga, faoliyatidan kelib chiqqan holda, har bir yollangan ishchi uchun byudjetdan tashqari

Pensiya jamg'armasiga eng kam oylik ish haqining 50 foizi miqdorida sug'urta badali va yakka tartibdagi ish beruvchi tadbirkor uchun o'rnatilgan stavkaning 30 foizi miqdorida qat'iy belgilangan soliq to'lash sharti bilan bir nafardan uch nafargacha ishchini yollash huquqi beriladi. Yakka tartibdagi tadbirkorlar kasb-hunar kolleji bitiruvchilarini ishga yollagan holatda kollejni bitirgandan boshlab o'n ikki oy mobaynida yollanma ishchilar uchun qat'iy belgilangan soliqdan ozod etiladi. Demak, yakka tartibdagi tadbirkorlik tadbirkor tomonidan xodimlarni yuqorida keltirilgan PF-4725-sonli Farmon asosida yollash huquqi bilan, mulk huquqi asosida o'ziga tegishli bo'lgan yoki foydalanish huquqi asosidagi mol-mulk negizida mustaqil ravishda amalga oshiriladi.

Jismoniy shaxslar yuridik shaxs tashkil etmagan holdagi birgalikdagi tadbirkorlik faoliyatini quyidagi shakllarda amalga oshirishlari mumkin:

-er-xotinning umumiy mol-mulki negizida ular tomonidan amalga oshiriladigan oilaviy tadbirkorlik;

-oddiy shirkat;

-yuridik shaxs tashkil etmagan holda dehqon xo'jaligi.

Iqtisodiyot fanida tadbirkorlik faoliyatiga doir dastlabki tadqiqotlar XVIII asrda R. Kantilyon, A. Tyurgo, F.Kene, A.Smit va J.B.Sey asarlarida amalga oshirila boshlandi. Biroq hozirga qadar jamoatchilik fikrida «tadbirkorlik» tushunchasining ko'p ma'noliligi saqlanib qolmoqda. Ko'pincha ilmiy adabiyotlarda ushbu tushuncha haqida, u favqulodda hodisaning iqtisodiy, tashkiliy va ruhiy tavsiflari to'plamidan iborat, degan tasavvurlar mavjud. Dastlabki bosqichlarda tadbirkorlikning eng muhim alomati biron-bir shaxs — tadbirkor faohyatining foyda yoki zararliligini belgilovchi noaniqlik omili sifatida baholangan. Tadbirkorlikning ijtimoiy-iqtisodiy vazifasi turli bozorlarda talab bilan taklif orasida muvozanat o'rnatishga doir takomillik faoliyatidan iborat deb tan olingan. Keyinchalik «sarmoya egasi» va «tadbirkor» tushunchalari bir-biridan farqlana boshlandi. Tadbirkor sarmoyani muomalada yuritishni, ko'payib borishini ta'minlaydi va bu borada u «venchur» sarmoyador, ya'ni jalb qilingan moliyaviy mablag'larni ustalik bilan tasarruf etuvchi shaxs sifatida ishni yuritib yuborishga o'z g'oyalari, bilimi va ko'nikmalarini tatbiq qilib, ko'p foyda olish maqsadida o'sha mablag'larni tavakkal ishlarga sarflaydi. «Biznes» so'zi inglizcha bo'lib, u tadbirkorlik faoliyati yoki boshqacha aytganda, kishilarning foyda olishga qaratilgan tadbirkorlik faohyatidir. «Biznesmen» (tadbirkor) atamasi birinchi ma'rotaba Angliya iqtisodiyotida XVIII asrda paydo bo'lib, u «mulk egasi» degan ma'noni bildiradi. Jumladan, Adam Smit tadbirkomi mulk egasi sifatida ta'riflab, uni foyda olish uchun qandaydir tijorat g'oyasini amalga oshirish maqsadida iqtisodiy tavakkalchilikka boradigan kishidir, deb ta'kidlaydi. Tadbirkorning o'zi o'z ishini rejalashtiradi, ishlab chiqarishni tashkil etadi, mahsulotni sotadi va olgan daromadiga o'zi xo'jayinlik qiladi. Biznes, avvalo, ishlab chiqarishni tashkil etish, iqtisodiy

faoliyat va munosabatlar, hayotning o`zi, so`ngra esa pul ishlash demakdir. «Biznes» xorijiy ibora bo`lib, u butun dunyo bo`yicha tarqalgan, undan barcha mamlakatlarda foydalanadilar. O`zbek tilida esa «biznes» so`zi tadbirkorlik, «biznesmen» esa tadbirkor demakdir. O`zbekcha so`z xorijiy so`zga to`g`ri keladi, lekin unga qo`shimcha ma`no ham beradi. Bu so`zlar ortida «ish», ya`ni ish bilan shug`ullanish yoki korxonani tashkil qilish yotadi. Shunday qilib, biznes — bu korxonani tashkil qilish demakdir (sanoat korxonasi, savdo do`koni, xizmat ko`rsatish korxonasi, auditorlik kontorasi, advokatlik idorasi, bank va h.k.).

Xulosa

Demak, biznes — bu yo`q narsadan pul qilish emas, balki murakkab ishlab chiqarishni yoki xizmat ko`rsatishni tashkil etish demakdir. Tadbirkor — doimo o`z ishining fidoyisi, bilimdonidir. Tadbirkorlik uchun o`qish kerak, nafaqat dastlabki paytlarda, balki tadbirkor bir umr o`qishi, izlanishda bo`lishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. N. Pardabekova. Agrar munosabatlar va agrobiznes Toshkent-2014[1]
2. E. Yusupov Biznesda innovatsion faoliyat Toshkent-2017[2]
3. B. Raxmatullayev Biznesni tashkil etish va boshqarish . O`qituvchi-2019[3]
4. www.ziyonet.uz[4]